

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

CHU THỊ HỒNG LAN

**THIẾT KẾ VÀ SỬ DỤNG SƠ ĐỒ TƯ DUY
TRONG DẠY HỌC ĐỊA LÍ LỚP 8 - TRUNG HỌC CƠ SỞ
THEO ĐỊNH HƯỚNG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Thái Nguyên, năm 2020

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

CHU THỊ HỒNG LAN

**THIẾT KẾ VÀ SỬ DỤNG SƠ ĐỒ TƯ DUY
TRONG DẠY HỌC ĐỊA LÍ LỚP 8 - TRUNG HỌC CƠ SỞ
THEO ĐỊNH HƯỚNG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC**

**Ngành: Lí luận và phương pháp dạy học Địa lí
Mã số: 8.14.01.11**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Nguyễn Phương Liên

Thái Nguyên, năm 2020

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các tài liệu trong luận văn là trung thực. Luận văn chưa từng được công bố trong bất cứ công trình nào.

Thái Nguyên, tháng 8 năm 2020

Tác giả luận văn

Chu Thị Hồng Lan

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành luận văn tốt nghiệp này, lời đầu tiên tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành, sự tri ân sâu sắc nhất tới cô TS. Nguyễn Phương Liên, người đã hướng dẫn, động viên và giúp đỡ tận tình trong suốt thời gian tôi tiến hành học tập, nghiên cứu và hoàn thiện luận văn.

Tôi xin chân thành cảm ơn các thầy cô giáo trong khoa Địa lí trường Đại học sư phạm - Đại học Thái Nguyên, phòng thư viện khoa Địa lí, thư viện trường ĐHSP Thái Nguyên, trung tâm học liệu Đại học Thái Nguyên đã tạo mọi điều kiện giúp đỡ để khóa luận của tôi hoàn thành đạt kết quả tốt nhất. Xin gửi lời cảm ơn đến:

- Các thầy cô giáo và học sinh trường THCS Tân Thịnh – Thành phố Thái Nguyên - tỉnh Thái Nguyên.

- Tập thể giáo viên và học sinh trường THCS Thịnh Đức – Thành phố Thái Nguyên - tỉnh Thái Nguyên.

Đã tạo điều kiện giúp đỡ và phối hợp thực hiện trong quá trình nghiên cứu và tiến hành thực nghiệm sư phạm, điều tra thực tế tại trường để đạt kết quả khách quan tốt nhất.

Trong quá trình nghiên cứu luận văn không tránh khỏi những sai sót, nhầm lẫn không đáng có, rất mong nhận được sự góp ý chân tình của thầy cô giáo, các đồng nghiệp để luận văn được hoàn thiện hơn.

Xin chân thành cảm ơn!

Thái Nguyên, tháng 8 năm 2020

Tác giả luận văn

Chu Thị Hồng Lan

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC CHỮ CÁI VIẾT TẮT	iv
DANH MỤC BẢNG	v
DANH MỤC HÌNH	vi
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Lịch sử nghiên cứu đề tài.....	2
3. Mục tiêu, nhiệm vụ nghiên cứu.....	8
4. Phạm vi nghiên cứu	8
5. Quan điểm và phương pháp nghiên cứu.....	8
6. Cấu trúc luận văn.....	12
Chương 1. CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN CỦA VIỆC SỬ DỤNG SƠ ĐỒ TƯ DUY TRONG DẠY HỌC ĐỊA LÍ LỚP 8	13
1.1 Một số vấn đề về phương pháp dạy học.....	13
1.1.1. Khái niệm phương pháp dạy học.....	13
1.1.2. Đổi mới phương pháp dạy học ở trường phổ thông.....	14
1.1.3. Phương pháp dạy học tích cực.....	20
1.1.4. Dạy học theo định hướng phát triển năng lực	23
1.2. Sơ đồ tư duy.....	25
1.2.1. Khái niệm.....	25
1.2.2. Vai trò	27
1.2.3. Cách thiết kế và sử dụng.....	28
1.2.4. Một số phần phần mềm thiết kế sơ đồ tư duy	30
1.3. Đặc điểm chương trình, sách giáo khoa Địa Lí lớp 8.....	34
1.4. Thực trạng dạy học Địa lí ở trường trung học cơ sở và việc sử dụng sơ đồ tư duy trong dạy học.....	35

1.5. Đặc điểm tâm sinh lí và trình độ nhận thức của học sinh lớp 8	36
TIÊU KẾT CHƯƠNG 1	40
Chương 2. THIẾT KẾ VÀ TỔ CHỨC DẠY HỌC ĐỊA LÍ LỚP 8 BẰNG	
SƠ ĐỒ TƯ DUY	41
2.1. Thiết kế một số sơ đồ tư duy cho các bài học Địa lí lớp 8.....	41
2.1.1. Sơ đồ tư duy Bài 8.....	41
2.1.2. Sơ đồ tư duy Bài 10 Điều kiện tự nhiên khu vực Tây Nam Á.....	47
2.1.3. Sơ đồ tư duy Bài 12 Đặc điểm tự nhiên khu vực Đông Á.....	53
2.1.4. Sơ đồ tư duy Bài 15 Đặc điểm dân cư, xã hội Đông Nam Á.....	58
2.1.5. Sơ đồ tư duy bài 33 Đặc điểm sông ngòi Việt Nam.....	63
2.2. Nguyên tắc và yêu cầu trong thiết kế sử dụng sơ đồ tư duy trong dạy học	
Địa Lí 8	68
2.2.1. Nguyên tắc khi thiết kế và sử dụng	68
2.2.2. Yêu cầu khi thiết kế và sử dụng	69
2.3. Sử dụng sơ đồ tư duy trong các khâu của quá trình dạy học.....	71
2.3.1. Sử dụng sơ đồ tư duy trong soạn giáo án	71
2.3.2. Sử dụng sơ đồ tư duy trong thực hiện bài dạy trên lớp.....	73
2.3.3. Sử dụng sơ đồ tư duy trong kiểm tra, đánh giá	74
2.3.4. Sử dụng sơ đồ tư duy trong tự học (Học sinh tự lập SĐTD)	75
2.4. Các điều kiện áp dụng sơ đồ tư duy trong dạy học Địa Lí.....	76
2.4.1. Đối với Giáo viên	76
2.4.2. Đối với Học sinh.....	77
2.4.3. Các điều kiện khác.....	78
2.5. Một số lưu ý khi sử dụng phương pháp sơ đồ tư duy trong dạy học	78
2.5.1. Tránh tính hình thức trong việc lập và sử dụng sơ đồ tư duy	78
2.5.2. Tránh lạm dụng sơ đồ tư duy trong dạy học	79
TIÊU KẾT CHƯƠNG 2	80
Chương 3. THỰC NGHIỆM SƯ PHẠM.....	81
3.1. Mục đích và nhiệm vụ thực nghiệm.....	81

3.1.1 Mục đích	81
3.1.2. Nhiệm vụ	81
3.2. Đối tượng thực nghiệm.....	81
3.3. Nguyên tắc tiến hành thực nghiệm.....	81
3.4. Phương pháp tiến hành thực nghiệm.	82
3.5. Tổ chức thực nghiệm	82
3.5.1. Bài thực nghiệm.....	82
3.5.2. Các lớp tiến hành thực nghiệm.....	82
3.4.3. Giáo viên thực nghiệm	84
3.6. Đánh giá kết quả thực nghiệm.....	86
3.6.1. Tổ chức thực hiện giờ học	86
3.6.2. Thái độ của học sinh.....	86
3.6.3. Kết quả kiểm tra kiến thức	86
TIỂU KẾT CHƯƠNG 3	89
KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ.....	90
1. Kết luận.....	90
2. Kiến nghị	91
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	93
PHỤ LỤC	95

DANH MỤC CÁC CHỮ CÁI VIẾT TẮT

STT	Chữ viết tắt	Chữ viết đầy đủ
1	GV	Giáo viên
2	GD & ĐT	Giáo dục và Đào tạo
3	HS	Học sinh
4	PPDH	Phương pháp dạy học
5	SĐTD	Sơ đồ tư duy
6	SGK	Sách giáo khoa
7	THCS	Trung học cơ sở
8	UBND	Ủy ban nhân dân

DANH MỤC BẢNG

Bảng 1.1: Khảo sát sử dụng sơ đồ tư duy trong dạy học Địa lí ở 1 số trường THCS tại Thái Nguyên	36
Bảng 3.1. Danh mục các bài thực nghiệm.....	82
Bảng 3.2. Danh sách trường thực nghiệm	82
Bảng 3.3. Danh sách giáo viên Địa lí dạy thực nghiệm	84
Bảng 3.4. Kết quả Thực nghiệm tại trường THCS Tân Thịnh.....	86
Bảng 3.5. Kết quả Thực nghiệm tại trường THCS Thịnh Đức	87
Bảng 3.6. Kết quả thực nghiệm chung tại hai trường THCS	87

DANH MỤC HÌNH

Hình 1: SĐTD 1 Bức tranh tổng thể bài khu vực Đông Nam Á tiết 1	29
Hình 2. Circle Map (Sơ đồ vòng tròn).....	32
Hình 3: Bubble Map (Sơ đồ bong bóng)	33
Hình 4 Tree Map (sơ đồ cây).....	34
Hình 5: SĐTD Bài 8 Tình hình kinh tế xã hội ở các nước Châu Á	47
Hình 6: SĐTD Bài 10: Điều kiện tự nhiên khu vực Tây Nam Á.....	52
Hình 7: SĐTD Bài 12: Đặc điểm tự nhiên khu vực Đông Á.	57
Hình 8: SĐTD Bài 15: Đặc điểm dân cư, xã hội Đông Nam Á.....	62
Hình 9: SĐTD Bài 33 Đặc điểm sông ngòi Việt Nam	67
Hình 10. Biểu đồ thể hiện kết quả các bài thực nghiệm.....	88